

Українські прислів'я та приказки про мову і

- Коли б твоє слово та Богові в вухо.
- Твоє слово та до Бога.
- Не пиво – диво, а слово.
- Красне слово – золотий ключ.
- Від красних слів язик не відсохне.
- Добре слово краще, ніж готові гроші.
- Добре слово варте завдатку.
- Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в двері не ввійдеш.
- Коня кують уздами, а чоловіка – словами.
- Лагідні слова роблять приятелів, а гострі слова – завзятих ворогів.
- Ласкаве слово – що весняний день. М'які слова і камінь крушать.
- Шабля ранило тіло, а слово – душу.
- Слово може врятувати людину, слово може і вбити.
- Чись одне слово губить діло.
- Розумне слово з Богом порада.
- Більше діла – менше слів.
- Діла говорять голосніше, як слова.
- Де слова з ділом розходяться, там неприємки водяться.
- Будь господарем своєму слову.
- Любиш слово, треба бути йому паном.
- Кажі не кажі, а своє слово держі.
- Не кидай слова на вітер.
- Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримає.
- Менше говори – більше вчуєш.
- Більше слухай, а менше говори.
- Сказане слово – срібло, а мовчання – золото.
- Слово – не горобець, як вилетить, то вже не спіймасш.

Українські прислів'я та приказки про красу слова

- Держи хліб на обід, а слово – на одвіт.
- Не кидай слова на вітер.
- Слово вилетить горобцем, а повернеться волом.
- Не базікай, чого не велять.
- Говори та назад оглядайся.
- Знай більше, а менше говори.
- Слухай кожного, але не з кожним говори.
- Хто менше говорить, той довше живе.
- Вмієш казати, вмій і мовчати.
- Чоловік має вуха, щоб багато слухав, а один язик, щоб менше говорив.
- Добре тому жити, хто вміє говорити.
- Нехай так буде, як кажуть люди.
- Красная мова находити добрії слова.
- Розум – скарб людини.
- Не краса красить, а розум.
- Сила та розум – краса людини.
- Розум – скарб людини.
- Не краса красить, а розум.
- Щастя без розуму – торбина дрява.
- Не перо пише, а розум.
- Око бачить далеко, а розум ще дальше.
- І сила перед розумом никне.
- На те й голов, щоб у ній розум був.
- Голова без розуму, як ліхтарня без свічки.
- Кожна голова має свій розум.
- Скільки голів, стільки й умів!
- Яка головонька, така й розмовонька!
- Людей питай, а свій розум май!
- Не бажай синові багатства, а бажай розуму!
- Чоловік розуму вчиться цілий вік.
- Які літа – такий розум!
- Борода не робить мудрим чоловіка.
- Дарма, що малий, а й старого навчить!
- Молоде орля, та вище старого літає!
- Хто людей питає, той і розум має.
- Кожна пригода – до мудрості дорога.
- Мудрий не все скаже, що знає, а дурень не все знає, що каже.
- Розумну річ приємно й слухати.
- Хто вчиться змолоду, не зазнає на старість голоду.
- Що в молодості навчишся, то на старість як знайдеш.

Українські прислів'я та приказки про розум, освіту, науку,

- Учись змолоду – пригодиться на старість!
- Вік живи – вік учись.
- Грамоти вчиться – завжди пригодиться.
- Книга вчить, як на світі жить.
- Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
- Грамотний – видющий і на все тямущий.
- Знання робить життя красним.
- Науки ні вода не затопить, ні вогонь не спалить.
- Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.
- Хто знання має, той мур зламає.
- Хто грамоти вміє, той краще сіє.
- Вченому світ, а невченому тьма.
- Шануй учителя, як батьків!
- За одного грамотного сім неграмотних дають.
- Учений іде, а неук слідом спотикається.
- Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить.
- Гарно того вчити, хто хоче все знати.
- Чого Івась не навчився, того й Іван не буде знати.
- Казка не йде на бука.
- Молодиця, як весняне сонце.
- Ясний, як сонечко.
- Чистий, як слъоза.
- Білий, як іній.
- Зелений, як рута.
- Червоний, як жар.
- Синій, як курячий пуп.
- Чорний, як галка.
- Холодний, як крига.
- Сухий, як горіх.
- Мокрий, як хлющ.
- Густе, як патока.
- Круглий, як місяць.
- Свіжий, як троїжка.
- Видно, як удень.
- Так місячно, хоч голки збирай.
- Ніч – хоч око виколи!
- Далеко, як небо від землі.
- Спить, хоч з гармати стріляй.
- Тихо, хоч мак сій.
- Багато, як трави.
- Багато, хоч греблю гати!
- Уклав, як сіно в годину.
- У нього натура, як у тура.
- Верткий, мов в'юн.
- Жвавий, аж шкура на йому горить.
- Старий, як світ.
- Глухий, як тетеря.
- Лежить, наче камінь на душі.
- Без ножа ріже.
- Стидно, аж вуха в'януть!
- Впав в біду, як муха в борщ.
- Сів, як рак на мілкому.
- Сів, як черяк на боці.
- Сів, як більмо на оці.
- Заліз, як муха в патоку.
- Ускочив, як жаба в жар.
- Схопивсь, як опарений.
- Крутиться, як дзига.
- Вертиться, як в'юн в ополонці.

Образні порівняння. Характеристики

- Зав'яз, як собака в тину.
- Завив, як вовк.
- Везе, як утопленику.
- Поможє, як мертвому кадило.
- Гуляє, як риба в морі.
- Живє, як у батька за пазухою.
- Згинув, як беззневий сніг.
- Згубилась, як голка в сіні.
- Пропало, як панщина.
- Пропав, як у воду впав.
- Пропав, як камінь у воду.
- Як вода змила.
- Оце пропав, як з мосту впав!
- Пропав, як руда миша.
- Пропав, як Сірко в базарі.
- Як корова язиком злизала.
- Як комар наплакав.
- Сидить, як кулик на болоті.
- Насупивсь, як чорна хмара.
- Надувсь, як сич.
- Надувся, як індик.
- Бачить так, як та сова вночі.
- Як в око вліпив.
- Говорить, як з рукава сипле.
- Вишептавсь, як рак у торбі.
- Гудє, як вода в лотоках.
- Бубонить, як у бочку дме.
- Бережи, як ока в лобі!
- Доглядай, як ока!
- Дивиться, як кіт на сало.
- Витріщив очі, як теля на нові ворота.
- Витріщив очі, як баран.
- Задивився, наче кіт на каганець.
- Кива головою, мов сухий опеньок.
- Кива головою, як кобила в маківку.
- Скривився, як середя на п'ятницю.
- Пристало, як свині наритники.
- Іде, як корові сідло.
- Благородна, як свиня городня.
- Бере, як вола за роги!
- Нагло, як сніг на голову.
- Упав, як грім на голову.
- Скачє, як теля на мотузку.
- Розгулявся, як теля на припоні.
- Жаліє, як kota об лаву.
- Забив, як ведмедя жолудь.
- Мовчить, як води в рот набрав.
- Німа, як риба.
- Як з гуски вода.
- Побіг, як собака за возом.
- Не хоче, як кобила вівса.
- Не хоче, як коза сіна.
- Припав до води, як муха до меду.
- Усолодився, як черв'як у хріні.
- Розібрало, як вовка опеньки.
- Манить, як kota мишею.
- Шастає, мов миша у пастці.
- Як з гілля зірвався.
- Один, мов з хмари випав!
- Скучає, як собака за києм.
- Прилип, як до Ганни Пилип.
- Так біжить, аж земля дрижить.
- Збирається, як на обід.
- Похожає, як пава.

- Диба, мов муха по сметані.
- Держиться, як пісок на вилах.
- Возиться, мов кіт з оселедцем.
- Розумілися, як руді миші в полі.
- Розбрелись, як вівці без пастуха.
- Вмішалася, як середа в тиждень.
- Не минеться, як бабі жнива.
- Біжить, як швець з чоботами на торг.
- Опорився, як муха на окропі.
- Вхопив, як тилом борщу налив.
- Досада шкребе, як кішка лапою.
- Буде утіха, як з дірявого міха.
- З нього толку, як з козла молока.
- Справний, як віл до корита.
- Боїться, як вовк кози.
- Боїться, як торішнього снігу.
- Хочеться, як голоміз на вулицю.
- Божився, як пес макогоном.
- Добре, як собаці на перелазі.
- Удалося, як тій Солосі.
- Побачиш, як свою потилицю.
- Побачиш, як своє праве вухо.
- Так просили, так просили та не пускали, а я таки вдерся!
- Трошки гречки, трошки проса, трошки взута, трошки боса.
- Дадуть, аби доніс, а доженуть, то й ще дадуть.
- Сідайте, на чому стоїте, ще й ноги звішуйте.
- Як гороху, тих знайомих: куди не піду, то випхнуть.
- Хоч ти іди в ліс по дрова, а я буду дома, а хоч я буду дома, а ти йди в ліс по дрова.
- Сам голий, а сорочка за пазухою.
- Купив хрону до лимону!
- Так чи не так, а перетакувати нема чого.
- На городі бузина, а в Києві дядько.
- Ніс так ніс, як через Дніпро міст.
- Якби та якби, так вирости б і у роті гриби.
- Хитро, мудро, не великим коштом.
- Що головою в піч, що в піч головою – то все не мед.
- Балакала, говорила – сім мішків гречаного Гаврила.
- Не знав, не знав, та як на те й забув!
- Чи програв, чи виграв, аби свіжі гроші!
- Сухо, – піднімайся по саме ухо.
- Круть-верть – в черепочку смерть!
- Побачиш своїх – кланяйся нашим!
- У сні бачив, а наяву прозівав.
- Перш ти мене підвези, а потім я на тобі поїду.
- Аж на небі чути, як мухи кашляють.
- Це не те, що мете, а те, що зверху йде.
- Воно б дуже добре, та нікуди не годиться.
- Жаргуй, глечичок, поки не луснув!
- Ні те, ні се, ні кукуріку!
- Набрав, що аж голому поза пазухою повно!

Каламбури

- Казала біла, що не буде діла.
- Правда твоя, що на вербі – груші, на осиді – кислці.
- Дім - не ворог – коли запалиш, то згорить.
- Що воно за сіно, коли одна суха трава!
- Тринди-ринди – завтра праздник!
- Нема хліба – їж пироги.
- Що там і говорить, коли нічого й балакать.
- Жартувала баба з колесом та в сплцях застряла.
- Ви мовчіть, а я буду слухати.
- Ніхто й не чув, як комар чхнув.
- Диво у решеті: багацько зірок, а нікуди вилізти.
- Так дрижав, що аж употів!
- Пішов у ріст, як заєць у хвіст.
- Якраз Савці свитка, тільки рукавів нема.
- Якби кури не замовкали, то ще живий би був.
- І я колись під школою ночував!
- Сім верств до небес – і все пішки.
- За капалю молочка та так бити бичка?
- Хороша пісня, коли б довша.
- Житній хліб пшеничному калачеві дід.
- Наївсь, аж лоб твердий.
- Були вареники та на вербу повтікали.
- Не для пса ковбаса – не для кота сало.
- Піднімайте, свині, хвости, бо глибоко морем брести!
- Розібрало, як вовка пиво на третій день.
- На вовка помовка, а зайці кобилу з’їли.
- Буває, що й теля вовка хапає.
- Буває, що й слон літає.
- Мухи коня з’їли, а вовк помагав.
- Чи чорт видав, щоб ведмідь шебетав!
- З бика не надоїш молока.
- Не прав ведмідь, що корову з’їв, не права корова, що в ліс пішла.
- І риба співала б, коли б голос мала!
- Там – то глибоко – жабі по око!
- Так жінку бив, що сам насилу втік!
- Хапай, бабо, решетом сонце!
- Розсипався б дід, якби баба його не підперезала.
- Всі дівчата – голуб’ята, а де ж ті чортові баби беруться?
- На одно око сліпий, а на друге не бачить.
- Виміняв сліпий у глухого дзеркало на цимбали.
- Давай, жінко, перцю – мед закушу.
- Химині кури, що пішли в череду недоєні.
- Народу багато, а людей мало.
- А батькові твоєму, щоб жито родило!

- Бодай на вас добра година та грошей торбина, а до того дівтори сотні півтори!
- Бувай здорова, як риба, гожа, як вода, весела, як весна, робоча, як бджола, багата, як земля!
- Будь великий, як верба, а здоровий, як вода, а багатий, як земля!
- Бувайте здорові, майтеся гаразд, як вам не стане, вертайтесь до нас!
- Будьте здорові!
- Щасливі будьте!
- Будем жити, мед – вино пити, хліб жувати, добра чекати!
- Вашими устами та мед пити!
- Великий рости, щасливий будь, себе не хвали, другого не гудь!
- Від краю до краю всім добра бажаю!
- Віншую, віншую, бо пироги чую!
- Година вам щаслива! Щоб ви бачили сонце, світ і діти перед собою!
- Дай, Боже, сто кіп, бо був торік один сніп!
- Дай, Боже, щоб ви довго жили і я також з вами остався!
- Дай, Боже, щоб усе було гоже!
- Жити вам, поживати та добра наживати!
- Не поминай лихом, а добром як хочеш!
- По сій мові та будьмо здорові!
- Пошли вам здоров'я та з неба дощ, та хліб, та цвіт, та всячину!
- Біг псище через мостище і через овсище, задрив хвостище, заросився, замочився, вибіг на дорогу, обтрусився і, здається, не було води ні псу, ні овсу!
- Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.

Доброзичливі побажання, вітання, тости

- Був собі Карпо та Полукарпа, да переполукарпився на маленькі полукарпенята!
- Був собі цебер, перецебрився, мав дітей цебреньят – перецебреньята.
- Був собі паламар, його діти паламарята перепаламарилися.
- Варка варила вареники, Василь варив вареники, Варка Василя вареником, Василь Варку вареником.
- Залізо визалізилося!
- З редьки п'ять блюд: редька мниха, редька триха, редька кришиха, редька з квасом та редька так часом!
- Їхав піп коло кіп, лічив копи по три снопи: одна копа копаком, друга копа – копаком, третя копа – копаком!
- Ми свій фундамент перифундаментували, перифундаментуйте ви свій!
- На дворі трава, на траві дрова. Раз дрова, два дрова, три дрова!
- Ваша верба найкорчукуватіша!

- Наш Карпо з своїми карпенятами полукарпився!
- Нашого пономаря ніхто не перепонамарює.
- Не клой, курко, не кури, турко, лольку!
- Перепеличка невеличка під полукіпком випідьпадьомкалась.
- Писаревого писарця писарчук!
- Попотурчи, туркоть!
- Пилип пиляв поліна, притупив пилку.

Скоромовки

- У нас надворі погода розмокропогодилася.
  - У нашого діда капелюх не по-капелюховськи.
  - Ковпак під ковпаком.
  - Хитру сороку спіймати морока, а на сорок – сорок морок.
  - Ходить посмітоха по смітнику з посмітюшенятами.
  - Шила баба капелюха, та не по-капелюховськи.
  - Хай малий малому скаже, хай малий теля прив'яже.
  - Чорне сукно лізе у вікно. *(Ніч)*.
  - Чорна корова усіх людей поборола, а біла корова усіх людей позводила. *(Ніч та день)*.
  - Що без рук стучить? *(Грім)*.
  - Шило-мотовило попід небесами ходило, із панами говорило, із князями розмовляло. *(Блискавка)*.
  - Сидить півень на вербі, спустив китиці до землі. *(Дощ і сонце)*.
  - Сиві кабани усе поле залягли. *(Туман)*.
  - Прийшов хтось та взяв щось: бігти за ним, та не знаєш за ким. *(Вітер)*.
  - Зоря-зорениця по церкві ходила, ключі загубила, місяць зійшов, ключі знайшов. *(Роса)*.
  - Летить – вис, сяде – риє. *(Жук)*.
  - Стоїть при дорозі на одній нозі, голова мала, а в ній тьма. *(Мак)*.
  - У нашого дядька білих курей грядка. *(Зуби)*.
  - Що росте без дощу? *(Процент)*.
  - Шаталося, моталося, під припічком сховалося. *(Віник)*.
  - Чого за гріш повна хата? *(Світла)*.
  - Що треба для обіду? *(Ложка)*.
  - Повен пень головень. *(Галушки)*.
  - Що біжить без повода? *(Вода)*.
  - Од чого гуска пливе? *(Від берега)*.
  - Брат брата вік доганяють та ніколи не доганять. *(Колеса у воді)*.
  - Мовчить, а сто дурнів навчить. *(Книжка)*.
  - Що тій козі буде, як її сім літ мине? *(На восьмий поверне)*.
  - Веселе дерево весело співає, кінь над бараном хвостом махає. *(Скрипка)*.
- Іди, іди, дощичу**
 Іди, іди, дощичу,
 зварю тобі борщичу
 в зеленому горщичу.
 Поставлю на вербі,

Загадки для дітей

щоб випили горобці,
я яєчком забілю,
а яєчко прісне,
а сонечко блисне.

Не йди, не йди, дощукі

Не йди, не йди, дощукі,
зварю тобі борщику
та поставлю на горі,
щоб не їли комарі.

Вийди, вийди, сонечко

Вода, вода холодная,
стечи з мене
кругом мене.
А з кого не стече,
того сонце опече.

Зозулю, зозулю, голубонько

Зозулю, зозулю, голубонько,
скажи мені, зозуленько,
скільки років я буду жити?

Коровко, коровко

Коровко, коровко,
дай мені сира,
дай мені масла,
я тебе, коровко,
ціле літо пасла.

Мавко, мавко

Мавко, мавко,
на тобі полинь,
а мене покинь.

Ой весна, весна та й весняночки

Ой весна, весна та й весняночка,
Ой рано, рано та й весняночка!
Де ж твоя дочка та й паняночка?
Ой рано, рано та й паняночка!
Погнала бичка за ворітєчка!
Пасися, бичку, я спряду мичку.
Ой рано, рано, я спряду мичку!
Старому діду на рукавичку!

Дитячі заклики, примовки, заклинання

А бабусеньці на сподничку.
Ой рано, рано, на сподниченьку!
Мички не спряла й бичка
втеряла.
Ой рано, рано, й бичка втеряла!

Весна наша красна

Весна наша красна!
Що ж ти нам принєсла?

Дівчатам да по квіточці,
хлопцям да по дудочці.

Розлилися води

Розлилися води
на чотири оброди.
Ой діти – квіти,
весна – красна,
зілля зелененьке.

Тьох-тьох, тьох-тьох ,
Тьох-тьох , тьох-тьох.

На Івана, на Петра

На Івана, на Петра
мати хліба напекла.

А в середу продавала,
сім копійшок заробляла.

Головатий Іван у воду впав,
я ж його не пхав, він сам упав.

Коляд, коляд,колядниця

Коляд, коляд, колядниця,

Веснянки. Пастуші ладканки. Русальні пісні

добра з медом паляниця,
а без меду не така,
дайте, дядьку, п'ятака!

Щедрівниця

Щедрівниця,
добра з маком паляниця,
а пісня не такая.
А я й теї не покину –
і тую в торбину вкину.

Щедрик, щедрик

Щедрик, щедрик, щедривніця,
добра з маслом паляниця,
а сухая не такая.
Постіл косий,
стою босий,
коротка свитка,
змерзла литка.

Коляда, коляда

Коляда, коляда,
дай, дядьку, пирога!

Як не даси пирога,
возьму за рога
та виведу на поріг.
У ріг буду трубити,
волом буду поганять.
Добривечір!

Колядую, колядую

Колядую, колядую –
ковбасу у печі чую.
А ти, мати, не гуляй –
ковбасу з печі виймай!

Два півники, два півники

Два півники, два півники
горох молотили,
дві курочки, дві курочки
у млинок носили.
Коза насипає,
а маленьке козенятко
з ковша вигрібає.
Старий дід та й ведмідь
встав да й припівает.

Колядки, щедрівки

А лисичка – майстеричка
красні хустки вишиває.

А сова із дупла
очицями луп, луп:

Якби мені не діточки,
то я б пішла туп, туп.

**Й старі коти, й старі коти
горох молотили**

Й старі коти, й старі коти горох
молотили,

а маленькі котенята до млина
носили.

Комар місить, комар місить, муха
воду носить,

а сороки-білобоки на весілля
просять.

Прийшов жук та й взяв
розганяти,

а сороки-білобоки взялись

танцювати.

Їде півник на коні

Їде півник на коні,
куряву здіймає.

– Ти куди, ти куди? – курочка
питає.

– Їду, курочко, прощай,
на війну велику.

– Кудкуда, кудкуда! –
Кури голосили.

Була в попа собака

Була в попа собака,
він її любив

Собака вкрала сало –
він її убив.

Убив, поховав,

Дитячі віршики

на хресті написав:

"Була в попа собака..." і т.д.

**Що то в світі та й за правда
була**

Що то в світі та й за правда була,
що курочка та й бичка привела?

А той бичок та й наніс яєчок,
ті яєчка та й на хмарі поклав.

А безрукий ті яєчка взяв
та голому їх за пазуху поклав.

Як забили комара

Як забили комара,

напекли печені,

а приїхав пан Волянський,
забрав у кишеньку.

А сорока-білобока
на цю штуку ласа,

біжить, кричить, вигукує:

– Дайте, пане, м'яса.

Ішли кози

Ішли кози

поза лози

капусту садити.

Найшли муху

на кожуху,

дали її забити.
З тої мухи –
два кожухи,
треті ногавиці.
Що зостане
від ногавиць –
то на рукавиці.

Невеличкий чоловік
Невеличкий чоловік
косив ціпом дуби,
вдарив жабу по хвості –
вибила йому зуби.

Наслідування куликання жаб
Нум плакати, нум!

Небилиці

Нум плакати, нум!
Де твій кум? – На Дону.
А твій де? – Потонув.
Нум плакати, нум.

Кум – кума, кум – кума
Кум – кума! Кум – кума!
Принесли мені полотна.
Дитина ридає,
сорочки немає.

Наслідування голосів птахів і звірів

Журавлі
Журавлі кричать:
Кру-кру-цукру-кру,
Кругом-кругом-кругом,
Кру-кру-цукру,
Нема-нема,

Кру-кру-ключем, ключем-
ключем!

Яром, яром, яром
Соловей співає так:
яром, яром, яром,
втік, втік, втік;
ловіт, ловіт, ловіт!

Кудкудак, кудкудак
Курка звичайно говорить:
кудкудак, кудкудак
знесу яйце, як кулак!

Горобці
Горобці прилетіли на ячмінь, та,
заїдаючи зерно, тваркочуть:
Чий, чий, ячмінь? Чий, чий?
Їжмо! Їжмо!
То шевців! Шевців.

Звуконаслідування

Вовк

У-у-у-у!

Хто буде кобилу їсти,

Як я вмру-у-у-у?

Побалакали

Ходив базаром пан і зайшов туди, де люди свині продають.

От бачить пан, що в кожного на возі лежить свиня, він і каже:

- Що мужик, то й свиня.

А мужик бачить, що як пани йдуть, так за ними й собака біжить, от він і каже:

Що пан, той і собака.

Цінна знахідка

Давно це вже було. Йшов дорогою чоловік, знайшов підкову, зрадів і сказав:

От якби ще три підкови знайти та одного коня, ото б щастя!

Зима люта

Ой, то-то, куме, зима люта буде!

Невже?

Страшенні морози будуть!

Та ну.

Так буде холодно, що аж-аж-аж!

А ти звідки те знаєш?

Бо ж у мене кожуха нема.

Задоволений

Знову не вбив жодного зайця?!

Не вбив. Але, незважаючи на це, я дуже задоволений.

Чого?

Бо нагнав на них такого страху, що всі повтікали.

Невістка

Хто винен?

Та, звісно, невістка.

Ми з тобою йшли

Ми з тобою йшли?

Анекдоти, жарти, дотепи

Йшли!

Кожух знайшли?

Знайшли!

А де ж він?

Хто?

Кожух.

Який?

Як який? Ми з тобою йшли?

Йшли!

Кожух знайшли?

Знайшли!

А де ж він?

Хто?

Кожух.

Та який?..

Між сусідками

А ви, кумо, чому не поставите біля грядок страхопудало?

Та нащо? Я й так цілий день сама на городі.

Я нетутешній

Двоє п'яних сваряться, бо не можуть второпати, що то на небі: місяць чи сонце. Повз них проходить стрічний.

Скажи, чоловіче, що то на небі - місяць чи сонце? – питають його п'яні.

Я не знаю, я нетутешній, - відповів він.

Легший вихід

Як ви можете з цією людиною так довго розмовляти?

Якби не говорив. То мусив би слухати, а то ще тяжче!

Як невістка манила свиней

Оддавала мати дочку у чуже село і наказувала слухати свекруху і нічого не робить, не спитавшись. Ото уже свекруха і посилає невістку поманити свиней.

А як же, мамо, у вас манять?

Та як же там манять? – каже свекруха. – Як у вас, так і у нас.

Вийшла невістка на вулицю та й давай кричати:

Як у вас, так і у нас, як у вас, так і у нас!

Дивно

Кумо! Кілько ваша корова дає денно молока?

Десять літрів.

А скільки продаєте?

П'ятнадцять.

Тіснота

Раз їхав чоловік великим шляхом та проїздив повз верству; коло верстви дорога була накочена, то якось він і зачепився. От став тоді, чуха потилицу та каже:

Яка ж то тіснота, що ніде й возом проїхати!

Їхав святий Петро на білім коні: кінь біжить, аж камінь січе: да буде проклята кров, котра потече!

Місяцю-князю! Вас три у світі: один на небі, другий на землі, а третій в морі, камінь білий. Як вони всі не можуть докупити зійтися, так не можуть у мене, раба Божого (вказується ім'я), зуби боліти! Нехай тобі золота корона, а мені щастя й здоров'я!

Понеділок з вівторком, середа з четвергом, п'ятниця з суботою, неділька-удовиця, який сон мені присниться? Дай мені, Боже, того повідати, з ким мені вік вікувати.

Дубе, дубе! Ти чорний: у тебе, дубе, білая береза, у тебе дубочки синочки, а у березочки дочки. Тобі, дуб і березо, шуміть та густі, а рожденному, хрещеному рабу Божому (вказується ім'я) спати та рости!

Водичко-йорданничко!
Вмивася луги-береги, коріння, біле каміння; умий сего хрещеного, чисто вчиненого від гніву, ненависті і від усякого лиха.

Ой смійтеся, дівчаточка, та й ви молодичі,

Посіяв я файку жита, а цибух пшениці.

На причіпку молотив, у зачіпку віяв,

Під припічком наорав, пшениці

Замовляння

насяв.

Ой Іван-подолян ходив з
посторонком,
Вперезався комишем, підперався
ворком.

Тримав став на печі, черпав воду
саком,
Ловив рибу грабельками, стріляв
птахи маком!
Як ся став запалив, риби
погоріли
Попалені щупаком до лісу
летіли!

Ой дівчинко, дівчинонько, вмієш
ся ти шити,
А не вмієш до сорочки рукава
пришити.

– Ой ти, білява, білявино, чого
така біла?

– Бо на мені пудерику до півтора
кіла.

Ой ішов я з вечорниць та попід
городи,
Замотався в гарбузи та й наробив
шкоди.

Жартівливі коломийки

Як зачали старі баби кочергами
гнати,
То я мусив гачі дерти, гарбузи
латати!

Утікав я од Параски через
перелазки,
Якась біда ударила три рази.
А я кричу: - Гвалту, люди, чого
біда хоче?
А по мені четвертий раз: - Не
ходи поночі!

Як ішов я через село, курка мене
вздріла,
Якби не та паличенька, була б
мене з'їла.

Ой скрипочка би не грала, якби

не той смичок,
Не була би жінка бита, якби не
язичок.
Ой мала я миленького, ой мала я,
мала,
Поставила на ворота, та й ворона
вкрала.

Роботящий легінище, нема що
казати:
До півночі за дівками, до
полудня – спати.
Та чотири легіники сіно
обертали,
Миша в сіні телеснула – вони
повтікали.

Ой скажіте, добрі люди, чим
Андрій хворіє:

На роботі – замерзає, коло миски
– пріє.

Сироти за матір'ю

Мамочко моя пчілочка,
мамочка моя ластівочка,
словечко моє вірнеє,
зезулечко моя лугова –
нащо ти мене кинула?

Нема кому мені правди сказати,
Ні на кого мені діток бросити
маленьких,
Нема до кого мені прийти, ні з
ким мені поговорити.

Откуди ти до мене прилетиш?
Із якої сторононьки мені тебе

виглядати?
Сонечко моє яснеє,
ручечки мої пишнії,
ніжечки мої ходулечки!

Находились твої ніжечки,
наробились твої ручечки!
Очечки твої карії,
надивились твої очечки.

Птичка моя одлетная!
одлетіла ти од мене, моя
мамочка,
не буду вже я тебе бачити,
личенько твоє білеє,
Чому ти не встанеш
та не змовиш словечка свого

Голосіння

правдиного?

- Агол (агел) – янгол
- Балта – сокира
- Банда – оркестр
- Банувати – тужити
- Бардо, бардзо – добре
- Бахур – волоцуга, хлопець
- Бербениця – дерев'яна діжка
- Бибо - але
- Білозір – ясноочий, мудрий
- Бірше – більше
- Босоркання – відьма
- Вадаска – полновання
- Валка – група підвід
- Ватра – вогнище
- Вити – плакати, тужити
- Газда – господар

- Газдиня – господарка
- Гамазей – будівля для зберігання зерна
- Ганьбитися – соромитися
- Гемон – демон
- Грань – жар
- Гречний – чемний, ввічливий
- Гринджоли – санчата
- Деда – тато
- Досвітки – зібрання сілької молоді в осінній чи зимовий період для спільної праці чи розваги
- Жеб – кишеня
- Жовнір – солдат
- Збойник – розбійник
- Звар'ювати – збожеволіти
- Здибати – зустріти

Словник застарілих, маловживаних та діалектних слів

- Зимовник – зимове житло запорожця за межами Січі
- Знатник – знахар, чарівник
- Імати – брати
- Кавалок – шматок
- Кагла – отвір у димоході нижче стелі, який затуляють для зберігання тепла
- Кармазин – темно-червоне сукно
- Киселиця – страва зі слив та борошна або круп
- Клебаня – капелюх
- Клець – колода
- Клуня – будівля для зберігання снопів, сіна
- Ковбиця – отвір у передній частині селянської печі
- Когут – півень
- Колода – груба мотузка
- Колиба – зимове житло лісорубів
- Комин – димар
- Кулеша – каша з кукурудзяного борошна
- Кучма – бараняча шапка
- Лайдак – негідник
- Ланці – ланцюги
- Легінь – парубок
- Лікоть – давня міра довжини, приблизно 0,5 м
- Магазин – комора
- Мажа – чумацький віз
- Мандибурка – картопля
- Маржина – худоба
- Мацур – кіт
- Мелай – хліб з кукурудзи
- Німота – німці
- Ніць – нічого
- Нянько – тато
- Обора – відгороджена частина подвір'я з приміщенням для худоби
- Оренда – корчма
- Оруда – справа, клопіт
- Пазити – стерегти
- Паленка – горілка
- Патик – палиця
- Пеня – біда, горе
- Переводина – жардина
- Писок, писки – обличчя, рот
- Піл – настил для спання у селянській хаті
- Піпа – люлька
- Піти – співати
- Плай – стежка
- Покорм – материнське молоко
- Полукіпок – 30 снопів збіжжя
- Портяниці – штани
- Потятя – пташенята
- Привиденція – пригода
- Причина – непередбачений випадок, скрутні обставини
- Пуга – батіг
- Пушка – рушниця
- Ріша – хмиз
- Родимий – природжений
- Розказ – наказ
- Розпускатися – прийти у відчай
- Розшибатися – кидатися, битися
- Ропа – розсіл
- Рубель – вузька дерев'яна дошка з ручкою і поперечними зарубками для качання білизни
- Рундук – ганок
- Саст – тонке англійське сукно
- Сарака – нещасний
- Світивка – зоря
- Сливе – майже

- Соколити – доглядати, стерегти
- Спреджу – спершу
- Стельмах – майстер, котрий робить вози
- Судина – посудина
- Судоситися – зустрічатися
- Тарниця – дерев'яне сідло
- Татом – чарівний кінь
- Ташка – шкіряна сумка, яку носили на ремені через плече
- Титинь – тютюн
- Товар – велика рогата худоба
- Тямувати – пам'ятати
- Уберя – одяг
- Файний – гарний
- Фіглі – витівки, жарти
- Фігляр – витівник, кривляка
- Фляшка – пляшка
- Фраїрка – кохана, коханка
- Хамло – хмиз, галуззя
- Хвантина – одяг
- Цебро - дерев'яне відро, діжка
- Цимбори – товариші
- Цуравий – обідраний
- Черинь – дно печі, де горять дрова; площа під зводом печі
- Чіп – дерев'яна затичка діжки, бочки
- Шанька – торбина
- Шикований – вправний, прудкий
- Шишки – вид весільного печива
- Шмаття – білизна, одяг
- Шпикміж – комора
- Штудувати – навчатися, вивчати
- Шиф – корабель
- Шкербати – скарби
- Яглова каша – погано зварена каша
- Яриза – служба
- Ячати – кричати
- Юж – вже

- Юпка – вид верхнього одягу типу свити

Музично-хореографічна композиція "Різдвяне свято" (для фольклорного ансамблю)

Мета: захопити школярів красою, благородством і глибиною змісту стародавнього обряду, домогтись високої майстерності виконання колядок і щедрівок.

Обладнання: зірка, сокира, маски (півня, корови, киці). Накритий стіл: яблука, горіхи, калачі, узвар з сушених фруктів, кутя. Посередині столу у склянці – свічка. Часник, дідух, сіно, лісові горішки.

Музичний матеріал: "Павочка ходить"; "Добрий вечір, тобі..."; "Прийшли щедрувати"; "Ой сивая та і зозуленька"; "Ой у полі плужок ходить"; "Мала Галя"; "Добрий вечір, щедрий вечір"; "В цьому дворку, як у вінку"; "Старий вік минає".

Селянська хата. Всі готуються до святої вечері. Діти одягають ялинку.

Дівчина. Подивіться, матусю, чи гарно ми вбрали ялинку?

Мати. Гарно, діти. Молодці ви у мене (діти сідають за стіл).